

2. Штерн В., Умственная одаренность: Психол. Методы испытания умственной одаренности в их применении к детям школьного возраста: пер. нем. – СПб.: Союз, 1997. – 124с.

3. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник [Текст] / [уклад.: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище]. – Вид. 2-ге виправл. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012.– 512 с.

КНИШ І. В.

канд. філос. наук, докторант

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова, м. Київ

ВПЛИВ НОМАДИЧНИХ ПРАКТИК НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ЛІДЕРА

Постановка проблеми. Наша держава із часу здобуття незалежності гостро потребує лідерів – усебічно освічених, здатних до управління кадрів. Щоб уникнути перетворення на утопічну Шигальовщину (Федір Достоєвський) із громадянами на взірць мешканців Океанії (Джордж Орвелл) чи «напівзнайоки» (Дмитро Лихачов), потрібно постійно перейматися питанням номадичних практик та їхньої ролі у розвитку лідерських якостей.

Актуальність дослідження. В Україні, яка нині перебуває на перехідній стадії розвитку, відзначається прикра тенденція до стрімкого зниження рівня культури населення, що засвідчує, зокрема, творчість неовагантів (новітньої кочової еліти зі своєю ідентифікацією, відірваною від національного коріння й батьківщини) [1; 2; 4; 8], які, вдивляючись у безодню нерозуміння та невизнання своєї геніальності, усвідомлюють усю безглуздість запеклого протистояння «чудовиськам» і навіть звичайного співіснування з ними. Вихід вони вбачають в об'єднанні у неоплемена на чолі із впливовими

лідерами.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні ролі номадичних практик у формуванні особистісних якостей новочасного лідера.

Виклад основного матеріалу. Пандемії XIV століття, порівняно з теперішніми, спричиняли меншу кількість жертв. Цей факт Михайло Гаспаров пов'язує, зокрема, з «тогочасним станом доріг, якими навіть чумі було важко пробиратися» [3, с. 5], і тим, що більшість населення вело седентарний спосіб життя, прикметними рисами якого були «ретериторіалізація», «рифлення» простору (за Жилем Дельозом і Феліксом Гваттарі), «хроноскопичність» часу, відкриття й освоєння простору (за Полем Вірільо), «звуження меж» людини, що генерує дистанцію й ізоляцію, тощо. Щоб вижити, люди, озброєні одноманітними практиками на кшталт седентарних, спрямованими на накопичення колективного досвіду та збереження традицій, були змушені об'єднуватися, створюючи практики, подібні до номадичних [6, с. 277].

З XVIII століття почалося переорієнтування з оборонних практик на наступальні, що спричинило низку непередбачуваних ситуацій, для розв'язання яких колективного досвіду, ґрунтованого на традиціях, було вже замало. Ба більше: стаючи на заваді, він потребував створення нових і трансформування старих номадичних та седентарних практик, спрямованих на системні зміни. У психіатрії такий стан називається *неврозом*: психіка людини, відчуваючи небезпеку, створює захисний механізм, який міцніє на тлі зовнішніх загроз. Навіть за їх відсутності цей механізм зберігається, потребуючи все більших ресурсів, і згодом людина вже змушена боронитися від нього. Таке лікування складне і тривале, а якщо йдеться про суспільство – жахливе і часто криваве.

Практики неврозу, що вельми нагадують номадичні практики «варіювання меж» людини, поширені у тваринному світі. Михайло

Гаспаров розмірковує про те, що у зграях завжди є особини з нестандартною поведінкою, яких зневажають і принижують, але яким не дають померти. Перед лицем загрози їх відряджають уперед: якщо загинуть – не шкода, якщо ні, – можливо, знайдуть вихід [3, с. 6]. Те саме стосується й людського співтовариства: особини-маргінали з притаманними їм вихованістю, культурністю й освіченістю здебільшого стикаються з подібним ставленням до себе. *Практики об'єднання у неоплемена* покликаються до групування людей / тварин у зграї, але відмінність між ними зумовлено метою, мотивами та засобами досягнення результатів. Якщо для зграй вони переважно низькі (за будь-яку ціну), то для неоплемен – гуманні, високоморальні, творчі та креативні.

За радянських часів було сформовано тоталітарну систему, яка й досі намагається втримати свої позиції, перешкоджаючи демократичним процесам і реформам. Тогочасні *номадичні практики «перековування» і групування у зграї* заради «однієї мети» відбито у мистецтві, наприклад, кінострічці «Стиляги», пісні «Скуті» гурту «Наутілус Помпіліус» тощо. Апофеозом тоталітарної ідеології стає усвідомлення того, що «можна вірити й за відсутності віри, можна діяти й за відсутності діла. Злидарі моляться на... те, що їхні злидні гарантовано. ... перші на останніх схожі...». Абсолютизовано практики «кругової поруки», яка «бруднить, наче кіптява. Я беру чийось руку, а відчуваю лікоть. Я шукаю очі, а відчуваю погляд, де вище за голови знаходиться зад». Упроваджені номадичні практики вражають масштабністю і цинізмом: «Тут суглоби зім'яли, щоб зробити колони. ... Тут покинуто орлів заради бройлерних курей, і я тримаю рівняння, навіть цілючись, на скутих одним ланцюгом, пов'язаних однією метою». Проте завдяки розвиненій мережі прогресивної освіти та виховання, яка навчає протистояти згубним номадичним практикам,

демократичні процеси в Україні значно прискорюються.

Лідери традиційних доіндустріальних суспільств були переважно *вольові й харизматичні*. Натомість у інформаційному суспільстві, що складається із седентарів, номадів і неономадів [7, с. 25], триває *пошук раціональної схеми лідерства*. До визначальних особистісних якостей лідера належать інтелект, вміння передбачати ситуацію, а на вищому рівні – не стільки розпоряджатися, скільки домовлятися, вміння працювати у команді, рефлексивність, відповідальність за власний вибір, комунікабельність, мобільність тощо. Як зазначає Людмила Горбунова, провідну роль має відігравати розвиток трансверсальних лідерських компетенцій: «критичне мислення», «рефлексивне мислення», «обґрунтоване і ненасильницьке прийняття рішень», «комунікативні навички», «співробітництво» [5, с. 376–377].

Результати дослідження, обговорення та висновки. Останнім часом попит на лідерів зріс, і вони стали героями сучасної індивідуалістичної «плинної» доби, позначеної впливом номадизму. Її провідними ознаками вважаються «детериторіалізація», «розгладження» (за Жилем Дельозом і Феліксом Гваттарі) реального та віртуального середовищ, «хроноскопичність» і «плинність» часу, швидкість, що неухильно зростає, перетворення вакууму на ідеал руху, а відстані – на чинник міцності, де матерія не створює перешкод для нього (за Полем Вірільо), тощо. Великого значення набувають анонімність, маргінальність, лімінальність, трансверсальні компетентності, номадичні практики «варіювання меж» людини, об'єднання у неоплемена тощо.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні нових, а також трансформуванні наявних номадичних практик, завдяки яким мають сформуватись особистісні якості сучасного лідера.

Список використаних джерел

1. Андрухович Ю. Аве, «Крайслер»! (Пояснення очевидного). URL : <http://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=12772>
2. «Бу-Ба-Бу» (Юрій Андрухович, Олександр Ірванець, Віктор Неборак) : вибрані твори : [поезія, проза, есеїстика]. Львів : Піраміда, 2008. 391 с.
3. Гаспаров М. Л. Интеллектуалы, интеллигенты, интеллигентность. *Русская интеллигенция: История и судьба* / сост. Т. Б. Князевская ; вступ. ст. от сост. Москва : Наука, 1999. С. 5–13.
4. Гундорова Т. І. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 263 с.
5. Горбунова Л. С. Філософія трансформативної освіти для дорослих: університетські стратегії і практики : монографія. Суми : Університетська книга, 2015. 710 с.
6. Книш І. В. Вплив номадичних практик «варіювання меж людини» на формування маргінальних якостей лідера. *Перспективи розвитку управлінських систем у соціальній та економічній сферах України: теорія і практика* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 24 листопада 2020 р. Київ : КУБГ, 2020. С. 277–280.
7. Книш І. В. Трансверсальні компетенції лідера в інформаційному суспільстві. *Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Лідерство – фундаментальний інструмент комунікацій: європейський діалог»* (14–16 вересня 2018, Глухів). Суми, 2018. С. 24–26.
8. Кохановская Т., Назаренко М. Украинский вектор: бродячие дьяки и другие чудаки. *Новый мир*. 2011. № 8. С. 204–211.